

М. В. СИБІЛЬОВ

СТАРОДАВНЯ ПОСУДИНА З „ПИСЬМЕНАМИ“

Влітку 1937 р. під час прокладання нової залізниці поблизу с. Рубці, Краснолиманського району, Сталінської області, було виявлено багато глиняних посудин і людських кістяків.

Нами встановлено, що знахідки були зроблені у чорноземному схилі довгого язикоподібного мису, який вдається в сиру, місцями болотисту низину, що утворена із заходу долиною р. Оскола, а з півдня і сходу — заплавою безіменної річечки, яка тече до Оскола від с. Лозового. Поміж цим мисом і с. Лозовим у минулому було велике, хоч, мабуть, і неглибоке озеро, що сполучалося протокою з р. Осколом. Таким чином, у свій час цей мис з трьох боків був цілком неприступним і являв собою сильно укріпленій самою природою пункт, на якому могли розташуватися стародавні поселення та могильники.

Залізнична виїмка, що проходила біля південного кінця схилу чорноземного мису, зруйнувала частину слов'яно-хозарського могильника. З матеріалів цього могильника було одержано три цілі, поліровані і натерті графітом, і три роздавлені, але повністю збережені слов'янські посудини, прикрашені шнуровим і нитковим орнаментом. Ці посудини мають, як і салтівські, клейма на дні. За словами грабарів, посудини і кістки залягали або просто в ґрунті, або у катакомбах. Разом з посудинами були знайдені і проіржавілі залізні речі, які, проте, не збереглися. Таким чином, виявлений могильник є типовим катакомбним могильником салтівського типу, нерідким на Дінці.

Крім салтівської і слов'янської кераміки, робітники нам передали ще дві посудини. Одна з них виявилася типовою для катакомбних поховань бронзового віку, прикрашеною складним, головним чином „ялинковим“ орнаментом. Друга посудина висотою 17 см, діаметром 18 см, з товщиною стінок 0,7—0,9 см виявилася досить добре випаленою, коричневатосірого кольору. На вінцях, трохи відігнутих назовні, і на шийці є орнамент у вигляді коротких лінзовидних насічок і „письмена“, які оперізують посудину (рис. 1, 2).

При з'ясуванні місця знахідки цієї посудини було встановлено, що на значній віддалі від мисоподібного виступу, на досить високому вже місці знаходився курган. У центрі кургана, на глибині більш як 2 м був виявлений людський кістяк у скорченому положенні, а біля нього — один цілий і декілька роздавлених на дрібні куски гарно орнаментованих горшків. Трохи в бік центра кургана, недалеко від поверхні лежав другий кістяк, також скорчений, а поруч з ним (біля ніг чи голови, робітники не пам'ятають) стояв горщик з „письменами“.

При огляді місцевості вдалося встановити, що на площі в декілька гектарів, яка знаходиться вище від розкопаного грабарями схилу мису, є велика кількість дрібних черепків — уламків слов'янських, хозарських

посудин і кераміки часів зрубних поховань або поховань у насипах курганів.

Нема сумніву, що поруч з могильником салтівського часу знаходився курган з двома похованнями: основним катакомбним похованням бронзового віку і впускним похованням з посудиною, яка мала „письмена“. Вище від кургана розташовувалися селища бронзового віку і слов'янського часу.



Рис. 1. Стародавня посудина з „письменами“.

За формою, випалом і, почасти, орнаментом посудину з „письменами“ також можна віднести до часів бронзи.

Знахідка посудини з „письменами“ не поодинокі — у фондах Ізюмського музею є фрагменти глиняних посудин з начертаннями, які можна прийняти також за „письмена“¹.

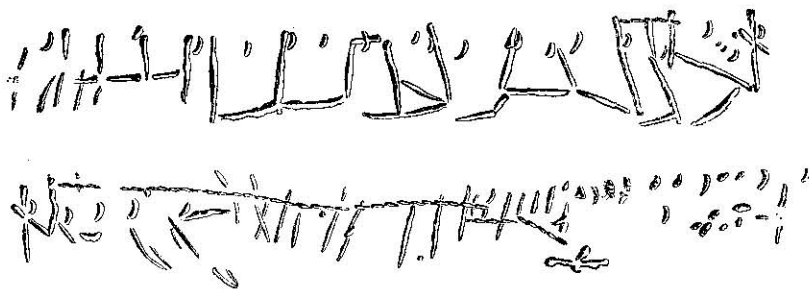


Рис. 2. Схема зображень, зроблених на посудині.

Датування посудини з „письменами“ добою бронзи підтверджується обставинами її знахідки. Крім того, дата опосередковано визначається

¹ У 1951 р. на р. П. Донець в урочищі Бондариха (за 4 км від с. Діброва, Ізюмського району, Харківської області) експедицією Інституту археології була також знайдена невелика унікальна посудинка із загадовими знаками у вигляді різних хрестиків, рисочок, зигзагів. — *Ред.*

знахідками, близькими до розглядуваної посудини за часом: автором недалеко від с. Рубці — поблизу с. Яремівки, Ізюмського району, Харківської області, на стоянці — поселенні бронзового віку — була виявлена половина сланцьової сокири-молотка-бруска і біля с. Петрівського, Петрівського району, Харківської області, був знайдений також сланцьовий брусок-бирка. На цих предметах були зроблені по боках нарізки. Вони виконані недбаліше, ніж на посудині, і не залишають сумніву, що це не прикраси.

Знахідка стародавньої посудини і брусків, можливо, вказує на дуже ранній час виникнення на берегах Дінця першої писемності і рахування.

Н. В. СИБИЛЕВ

ДРЕВНИЙ СОСУД С „ПИСЬМЕНАМИ“

Резюме

Летом 1937 г. во время постройки железнодорожной линии близ с. Рубцы, Краснолиманского района, Сталинской области был обнаружен славяно-хозарский могильник, а рядом с ним курган бронзового века с двумя погребениями — основным и впускным. Около скелета впускного погребения, находившегося в скорченном положении, был обнаружен сосуд, венчик и шейку которого опоясывают знаки, являющиеся, по мнению автора, древними „письменами“ — памятником весьма рано возникших на берегах Донца писемности и счета.